

System ochrony przyrody w Stanach Zjednoczonych jest jednym z najsprawniej działających na całym kontynencie. Cechuje go olbrzymia różnorodność form ochrony, zarówno na poziomie lokalnym, stanowym, jak i też narodowym. Tak duża różnorodność przyrodniczych obszarów chronionych ma na celu nie tylko ochronę środowiska naturalnego Ameryki Północnej, ale również dbałość o cenne obiekty kulturowe i pamiątki historyczne.

Rezerwat Przyrodniczy Nowitna na Alasce

Kraina lasów

Rezerwat przyrodniczy Nowitna o powierzchni 8400 km² położony jest w środkowej części doliny Jukonu (centralna Alaska). Zalesione dorzecza Jukonu i Nowitny otoczone górami porośniętymi alpejską tundrą oraz liczne rozlewiska rzeczne i jeziora tworzą wręcz idealne warunki dla życia ptactwa wodnego.

Na ratunek ptakom

To właśnie ochrona gatunkowa ptaków oraz utrzymanie różnorodności biologicznej tutejszych ekosystemów (borealny las iglasty, tundra i rozlewiska wodne) było nadrzędnym celem założenia rezerwatu. Północną granicę parku tworzy rzeka Jukon natomiast od południa osłaniają go Góry Kuskokwim. Przepływająca przez rezerwat rzeka Nowitna tworzy rozległą równinę zalewową (Nowitna posiada w amerykańskim systemie ochrony środowiska przyrodniczego status Dzikiej Rzeki – Wild River). Ukształtowanie powierzchni terenu jest zatem bardzo zróżnicowane: od zalanych wodą równin aż po górskie szczyty. Latem średnie temperatury w rezerwacie sięgają 21 °C (maksymalnie nawet 32 °C) natomiast zimą średnio -27 °C (najniższe temperatury to -62 °C). Lata są tutaj krótkie i ciepłe natomiast zimy bardzo srogie.

Nad rzeką

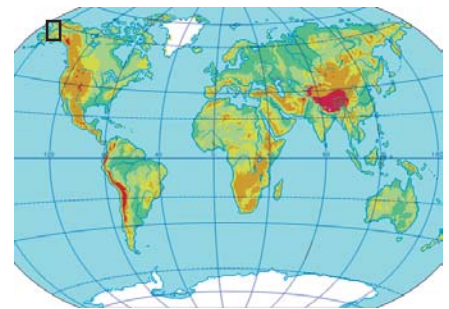
Najważniejszą rzeką w rezerwacie jest meandrująca Nowitna, której źródła biją w pobliskich Górach Kuskokwim. W granicach rezerwatu płynie ona na odcinku 357 kilometrów, a jej szerokość waha się od 46 do nawet 137 metrów. Nowitna, która na całej swej długości ma pierwszą klasę czystości jest źródłem życia dla wszystkich ekosystemów parku, a w szczególności dla ekosystemów wodnych. W czasie wiosennych roztopów powstają ogromne zapory z kry lodowej, które powodują znaczne podniesienie się poziomu wody w rzece, a w konsekwencji przepływanie ryb z rzeki do pobliskich jezior i rozlewisk. Tuż przed połączeniem swojego koryta z ogromnym Jukonem Nowitna szeroko rozlewa się po równinach tworząc krainę tysiąca jezior (dokładnie jest ich tutaj ok. 14 000, ale większość zajmuje niewielką powierzchnię). Łączna powierzchnia rozlewisk wodnych to 12 000 hektarów!

Gdy nadchodzi wiosna rozpoczyna się krótki, ale jakże intensywny okres rozwoju życia w parku, jest to też pora, w czasie której rośliny i zwierzęta zbierają siły przed czekającą je długą i mroźną zimą. Procesy glebotwórcze zostały zapoczątkowane w środkowej Alasce ok. 14-10 000 lat temu, kiedy

to stopniowo ustępowały potężne lodowce odsłaniając nagi, pozbawiony próchnicy grunt. Minęło wiele setek lat, zanim na powierzchni gleby rozpoczął się powolny proces sukcesji naturalnej.

Ziemia lasów

Na terenie parku oprócz rozlewisk wodnych występują dwa najważniejsze ekosystemy: borealny las iglasty oraz tundra. Bo-

realny las iglasty zwany również północnoamerykańską tajgą tworzy jeden z największych, zwartych obszarów leśnych świata (tajga to słowo pochodzenia rosyjskiego, które znaczy dosłownie: „łąd małych patyków”). Zajmuje 88% powierzchni parku, a w jego skład wchodzi głównie: świerk biały, świerk czarny (karłowata odmiana świerka), topola osika, brzoza karłowata, ponadto sporadycznie pojawiają się: modrzew, topola balsamiczna i brzoza papierowa.

Stanowiska drzew liściastych (najczęściej porośniętych mchem lub porostami) znajdują się głównie wzdłuż rzek i potoków, tam gdzie wymywane na brzeg drobne cząstki skalne utworzyły z czasem łachy, pokryte później przez wiatr cząstkami gleby. W zależności od ukształtowania terenu, a co za tym idzie wilgotnością podłoża skład gatunkowy lasów ulega zmianie. Wzdłuż rzek i strumieni oraz w pobliżu zbiorników i cieków wodnych olchy i wierzy tworzą gęste zarośla. Nieco dalej rosną świerk biały, brzoza biała i topola balsamiczna, natomiast tereny położone jeszcze wyżej porasta modrzew oraz świerk czarny. Gdzieniedzie występują też karłowate zarośla, w których skład wchodzi: herbata labradorska, borówka bagienna, żurawina i inne.

Kwiaty w tundrze

Im podłoże jest suchsze tym udział drzew jest mniejszy aż do obszaru tundry porośniętej tylko przez turzyce, trawy, dzikie kwiaty oraz mchy i porosty. Do dziko rosnących

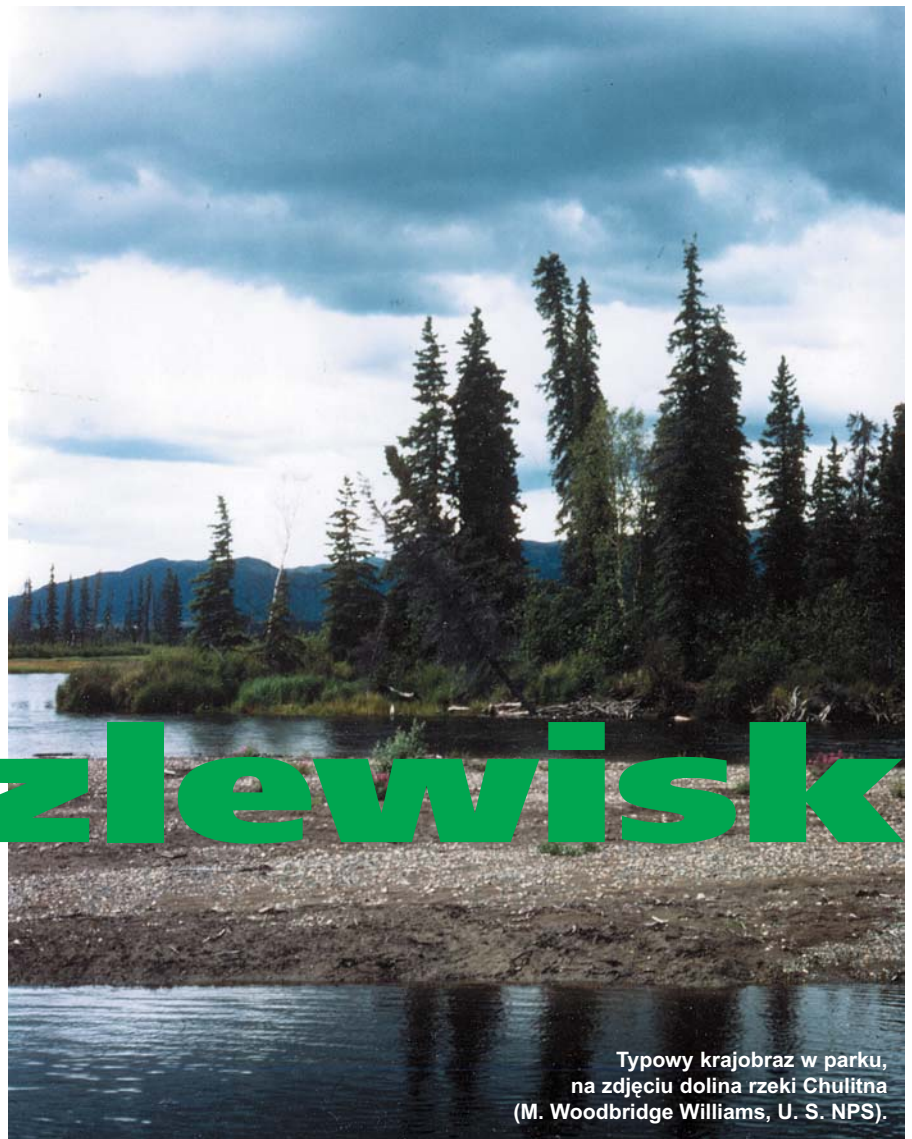
kwiatów na terenie parku zaliczamy: dziki irys, żółtą lilię wodną, karłowatą lilię wodną oraz dziką różę. Tundra z kolei to formacja roślinna, w której panujące warunki naturalne (surowy klimat oraz wieczna zmarzlina) wykluczają obecność drzew. Porasta ją zatem płoząca się roślinność, taka jak: porosty, trawy, turzyce oraz niskie krzewy i krzewinki. Ze względu na wilgotność podłoża można wyróżnić trzy główne typy tundry: podmokłą (duże nasycenie gruntu wodą, w obniżeniach terenu zalega woda itp.), wilgotną i alpejską (suchą). Tundra alpejska porasta skaliste podłoże, przez które woda deszczowa przenika bardzo szybko, dlatego też latem, gdy powierzchniowa warstwa gleby lekko odmarza i nagrzewa się rośliny na niej rosnące są narażone na niedobór wody. Latem tundra pokrywa się roślinnością, wśród której wymienić można: skarłowaciałe odmiany wierzby, brzozę karłowatą, czarną jagodę, skalnicę, lubin, grzyby, glony, liczne gatunki mchów i porosty.

i rozlewisk

Świat zwierząt

Rezerwat Nowitna zamieszkuje 37 gatunków ssaków, 147 gatunków ptaków oraz 20 gatunków ryb. Z ssaków najliczniej występują: łos amerykański, renifer amerykański zwany potocznie karibiu, zając śnieżny, bóbr, piżmowiec, urson północnoamerykański (daleki krewniak jeżozwierza zwany również igłozwierzem), wiewiórka ruda, leming bagienny, mysz łąkowa, ryjówki i normice. Również liczne są drapieżniki, spośród których wymienić można choćby kilka: niedźwiedź grizzly, niedźwiedź czarny (baribal), wilk, ryś, rosomak, lis rudy, gronostaj, łasica, wydra rzeczna oraz najliczniej występująca – kuna sosnowa. Liczne populacje gryzoni mają ogromne znaczenie dla tutejszych ekosystemów, są bowiem podstawowym źródłem pożywienia dla praktycznie wszystkich drapieżników zamieszkujących rezerwat.

Tysiące większych i mniejszych jezior oraz rozlewiska rzeczne są środowiskiem naturalnym ptactwa wodnego. Wiele gatunków ptaków zamieszkuje je na wiosnę oraz jesienią, w czasie swoich wędrówek do miejsc lęgowych. Wymienić tu można takie gatunki jak: łabędzie trębacze, łabędzie tundrowe, bernikla kanadyjska, bernikla białolica, kaczka krzyżówka, kaczka obrożna, perkoz rogaty, perkoz czerwonoszy, nur pacyficzny, nur arktyczny, nur czerwonoszy, nur pospolity oraz cyranka zielonoskrzydła. Ogromne stada dzikich gęsi i kaczek „pasą” się latem wzdłuż rzek i strumieni zbierając siły na jesienną podróż na południe Ameryki Północnej. Wybrzeża jezior zamieszku-

Typowy krajobraz w parku, na zdjęciu dolina rzeki Chulitna (M. Woodbridge Williams, U. S. NPS).

m. in: brodziec nakrapiany, brodziec odludek, brodziec wyżynny i bekas pospolity. Piaszczyste łachy pośrodku rzek to miejsca naturalnie chronione przed drapieżnikami, w których chętnie zakładają gniazda rybolówki arktyczne. Brzegi rzek upstrzone małymi jamkami to siedziba jaskółek brzegówek oraz zimorodków.

Powszechnie występują też ptaki drapieżne: bielik amerykański, sokół wędrowny, rybołów, błotniak północny, jastrząb czerwono-ogoniasty, jastrząb gołębiarz oraz sowy. Szczególnie te ostatnie są w rezerwacie bardzo liczne: sowa śnieżna, sowa rogata, sowa szara, sowa długonoga, zwana też sową jastrzębią, sowa krótkoucha występująca na rozlewiskach wodnych oraz sowa północna – najmniejsza z występujących w parku. Pozostałe ptaki zamieszkujące rezerwat to m.in.: mewa Bonapartego, jaskółka klifowa, jaskółka drzewna, jaskółka zielono-fioletowa, dzięcioł puszysty, dzięcioł włochaty, dzięcioł północny, dzięcioł trójpalczasty, pardwa wierzbowia, pardwa skalna, pardwa świerkowa, pardwa krezowa, drozd szarolicy, drozd Swainsona, wróbel amerykański, wróbel białogłowy oraz wróbel sawannowy

i inne. Na zimę w rezerwacie pozostaje tylko niewiele ptaków, m.in. kruk pospolity oraz sójka szara. Najokazalszą rybą występującą w wodach rzeki Nowitna jest szczerpak amerykański osiągający masę ponad 10 kg! Ponadto występują tu również: lipień arktyczny, burbot oraz kleń jeziorowy.

Ludzie i park

Rdzennymi mieszkańcami obszaru tajgi północnoamerykańskiej są Atabaskowie, których język – co ciekawe – jest podobny do języka Indian zamieszkujących południowo-zachodnie, pustynne stany. Ich przodkowie przybyli na te tereny już około 10 000 lat temu. W rezerwacie przyrodniczym Nowitna Atabaskowie Koyukon kontynuują tradycyjny styl życia oparty głównie na myślistwie, traperstwie oraz połowach ryb w Jukonie i jego dopływach. Choć mieszkają poza granicami rezerwatu w dwóch wioskach Tanana oraz Ruby, swoją egzystencję opierają na zasobach przyrodniczych parku.

SEBASTIAN BIELAK

Zdjęcia zostały udostępnione dzięki uprzejmości National Park Service, Stany Zjednoczone.